

'We blijken er al twee te hebben!'

Op zoek naar verborgen archeologische kennis onder onze inwoners

Ook nog een 'actieve herinnering' aan plaatje 2 uit 'Historisch Gilze en Rijen'? De vuurstenen bijl uit het boek van de Jumbo-stickeractie? Een boer uit Rijen meldde zich al snel na het begin van de actie bij de heemkring en vertelde dat hij jaren geleden bij het werk op het land zo'n zelfde soort steen had gevonden. In de buurt van het Kleine Leike in het Rijens Broek. Hij vond hem toen al heel bijzonder en had hem al die tijd bewaard. Of we eens wilden komen kijken? Zonder het te weten sloot hij daarmee naadloos aan bij een actueel speerpunt van de heemkring.

Stijn van As uit Rijen, archeoloog en lid van de heemkring, ging erop af en stelde vast dat het hier om een geslepen bijl van vuursteen gaat, uit de tweede helft van de late steentijd, dus 4000 à 5000 jaar oud (midden-neolithicum 3400-2850 voor Christus of laat-neolithicum 2850-2000 voor Christus). Het bijltje is ongeveer 12 cm lang en in het breedste deel ongeveer 5 cm breed. Stijn was enthousiast over de vondst. "Geslepen bijlen zijn niet alleen interessant, maar ook heel zeldzaam. Beide bijlen, ook die uit het plaatjesboek, zijn gevonden in het Rijens Broek. Wij blijken er dus al twee te hebben in Rijen. Erg mooi!"

Archeoloog Stijn van As uit Rijen

Archeologie als speerpunt

Het toeval wil dat de heemkring net druk doende was om het onderwerp archeologie als speerpunt naar voren te halen en meer onder de inwoners te brengen. Stijn: "Samen met Bert Wagemakers en collega-archeoloog Fieke heb ik plannen gemaakt om een digitale kaart met database te maken. Hierop

De eerder gevonden bijl uit het historisch album van de Jumbo-actie

kunnen we alle gegevens uit de gemeente verzamelen. In eerste instantie zullen we dat toepassen op de archeologie, maar de kaart moet ook ruimte gaan bieden aan alle cultuurhistorische waarden. Het is een flinke kluit, maar erg leuk om te doen. We kunnen een enorme verdiepingsslag maken. Er zit namelijk veel verborgen kennis bij de inwoners van de gemeente. Dat de neolithische bijl uit het Rijens Broek boven water gekomen is, is daar een prachtig voorbeeld van."

Allerlei vondsten

Bestaande data opdiepen zal voor Gilze, Rijen, Hulten en Molenschot niet echt het probleem zijn. Want er is in het verleden al aardig wat archeologisch materiaal gevonden. Zo telt www.tijdmachinegilzerijen.nl onder het thema 'archeologie en ontstaansgeschiedenis' al zo'n dertig ingangen naar vondsten uit allerlei periodes. Om een idee te krijgen:

uit de steentijd de vuurstenen bijl in Rijen, maar ook heel veel pijlpunten en schrapers in de Rimpelaar in Molenschot.

Uit de bronstijd (2000 - 800 voor Christus) de drie urnen op Verhoven in Gilze. En ook uit de ijzertijd (800 - 12 voor Christus) doken enkele urnen op in de buurt van Nerhoven in Gilze en in de Hooge Haansberg in Rijen. Uit diezelfde tijd zijn op Verhoven ook paalsporen van boerderijen gevonden, samen met wat voorraadpotten.

Uit de Merovingische periode (450-750 na Christus) kwam bij de Prinsenhoef in Hulten een aardewerk potje naar boven, dat normaal gesproken meegegeven werd in een graf. Wat weer doet vermoeden dat hier een grafveld heeft gelegen. Meerdere Merovingische graven kwamen op Verhoven tevoorschijn, met daarin kralen, een zwaard, een glazen beker en delen van een gesp.

Uit de Romeinse tijd (12 voor Christus - 450 na Christus) werden in Rijen gouden munten opgegraven.

En natuurlijk is daar uit de Middeleeuwen (450 - 1500 na Christus) de boomput bij de kerk in Gilze die nu in volle glorie in de grote vitrinekast op het Bisschop de Vetplein staat. Aardewerk scherven die erbij lagen dateren van de 8^e en 9^e eeuw, wat aangeeft dat Gilze al vanaf de 8^e eeuw vaste bewoning kende. En dat werd weer bevestigd door opgravingen bij het Laarspad nog niet zo lang geleden. Stijn: "Daarbij zijn sporen van huisplattegronden en bijgebouwen aangetroffen en waterputten van uitgeholde boomstammen. Terwijl vroegmiddeleeuwse bewoningssporen (450 - 1050 na Chr.) in Nederland altijd relatief zeldzaam zijn. De resultaten van het onderzoek zijn dan ook enorm waardevol".

Eerder al bevestigden opgravingen op Verhoven dat er tijdens de Tachtigjarige oorlog (1568-1648) bij het beleg van Breda manschappen bij Gilze lagen. Er werden verschillende graven van Spaanse militairen blootgelegd.

Geslepen vuurstenen bijl, gevonden in de buurt van het Kleine Leike in Rijen

Bewoningsgeschiedenis

Stijn en Fieke vinden het leuk en belangrijk om archeologie meer onder de mensen te brengen. "Om inwoners bewust te maken van het verleden in hun omgeving en om te laten zien hoe mensen het vroegere landschap gebruikten." Ze beschouwen archeologie als een belangrijk onderdeel van heemkunde. "Als een lokale groep zich structureel over deze data buigt, dan krijgen we er meer grip op en gaan we wellicht ook meer verbanden zien tussen de verschillende vindplaatsen. En krijgen we meer zicht op de bewoningsgeschiedenis." Archeologie kan ook verbindend werken. "Er zijn buiten de heemkundekring nog genoeg mensen die in hun vrije tijd bezig zijn met het verleden, denk bijvoorbeeld aan metaaldetectie. Door deze mensen verder te betrekken bij de heemkunde geven we hen een kans hun kennis met professionals en vice versa te delen."

Kralen gevonden in Merovingische graven op Verhoven in Gilze

In Brabant is volgens hen de aandacht voor archeologische resten wat 'ongelijk' verdeeld. "Veel aandacht gaat naar de oostelijke helft van onze provincie. Lang werd gedacht dat West-Brabant op het gebied van prehistorische en Romeinse vindplaatsen minder te bieden had. Maar intussen weten we dat het anders ligt. Fijn dus dat we er samen aandacht aan kunnen geven!"

Krijgsgeschiedenis en conflictarcheologie

Wat voor beeld zij van onze gemeente hebben? Is het archeologisch gezien een rijk gebied? "De vondsten bij het Laarspad en de geslepen bijlen uit het Rijens Broek zijn twee van de vele aanwijzingen dat verschillende plekken in de gemeente een hoge archeologische potentie hebben. Bijzonder aan onze regio is de grote diversiteit aan landschappen en de hoogteverschillen, vooral te danken aan het beekdallandschap. Door de tijd heen hebben mensen op verschillende manieren de hogere én lagere delen van deze landschappen eigen gemaakt en gebruikt. Dat zien we ook terug in de verschillende archeologische waarnemingen in de regio, van steentijd tot nu. Het gaat tot op heden vaak om losse, kleine vondsten in plaats van grote opgravingen. Maar die kleine vondsten zijn wel sterke aanwijzingen voor duizenden jaren van bewoning en landgebruik binnen onze gemeentegrenzen." En als het om Gilze en Rijen gaat, willen ze natuurlijk ook niet voorbijgaan aan de krijgsgeschiedenis en de

zogenaamde 'conflictarcheologie'. "Want de krijgsgeschiedenis is nauw verweven met onze lokale identiteit. Ook op dit gebied vindt onderzoek plaats. Denk aan de Flak-stelling in Hulten en aan Kamp Rijen. Door de onvermoeibare inzet van een aantal bevlogen mensen krijgt deze tak van onderzoek eindelijk steeds meer voet aan de grond. Gilze en Rijen is een speciale plek voor (conflict)archeologen en krijgshistorici. We zouden ook willen laten zien dat conflictarcheologie in Gilze en Rijen meer is dan alleen het vliegveld. We hebben hier in de gemeente een unieke samenkomst van oorlogserfgoed."

Meld je vondst

Heb je ook ooit iets in de grond gevonden waarvan je denkt, dat zou best iets bijzonders kunnen zijn? Of ben je gewoon nieuwsgierig naar wat je precies hebt opgediept? Neem gerust contact op met Heemkring Molenheide via info@heemkringmolenheide.nl. Zeker nu we met de archeologische digitale kaart aan de slag gaan, zijn we ook in de kleine vondsten geïnteresseerd. Juist dat brengt ons immers bij die verborgen kennis onder de inwoners van Gilze, Rijen, Hulten en Molenschot.

Tekst: Mariëlle van Hezewijk; **Fotoredactie:** Piet Weterings

Bronnen: www.heemkringmolenheide.nl; www.tijdmachinegilzerijen.nl; fotoarchief Heemkring Molenheide